

ХОЛОКАУСТ У СРБИЈИ У ИСТОРИЈСКИМ ИЗВОРИМА И ЛИТЕРАТУРИ (ПРОГОН ЈЕВРЕЈА)

први час

Разред: осми

Циљ часа:

- обнављање појмова антисемитизам и Холокауст, као и историјског контекста њиховог настанка и развоја у нацистичкој Немачкој
- препознавање на примерима историјских извора појавних облика антисемитизма и Холокауста, као и врсте угрожених људских права
- стицање знања о спровођењу Холокауста у Србији

Исход часа:

- ученик зна дефиницију појмова антисемитизам и Холокауст
- зна на карти да покаже окупациону поделу Југославије и Србије
- препознаје на историјским изворима примере антисемитизма и Холокауста и образлаже аргументовано свој одговор
- зна где се налазе главна стратишта Јевреја у Србији (Сајмиште, Бањица, Топовске шупе)

Време часа: један школски час

Метод рада: рад на одабраним историјским изворима и литератури:
текст, карте; вођена дискусија

Облик рада: групни рад, фронтални рад

Наставна средства:

- Карта логора у Југославији, Милош Благојевић, Историјски атлас Београд, 2006, 100 страница
- Карта поделе Југославије после Априлског рата 1941, Милош Благојевић, Историјски атлас, Београд, 2006, 99 страница
- Карта распореда и броја Јевреја у Европи пре и после Другог светског рата (To bear Witness, Holocaust Remembrance at Yad Vashem, 283)
- Карта окупационе поделе Европе
www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/nazimap1938_1942.html
- 5 комплета одабраних историјских извора и карата за сваку групу
- Креп трака
- 5 паноа за сваку групу по један, на који ће лепити цедуљице
- 5 комплета питања за сваку групу

- 5 комплекта инструкција за рад
- 5 уводних делова
- цедуљице за поделу на групе

Литература:

Кључни појмови за крај обавезног образовања, Београд, 2008.
 Зборник радова, Израелско-српска научна размена у проучавању Холокауста, Београд, 2008.
 Зборник радова, Геноцид у XX веку на просторима Југословенских земаља, Београд, 2005.
 Жидови на тлу Југославије, Загреб, 1988.
 Милош Благојевић, Историјски атлас, Београд, 2006, 99,100.
 To Bear Witness, Holocaust Remembrance at Yad Vashem, 283.
www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/nazimap1938_1942.html

Активности наставника:

- Припрема материјал за групе (историјских извора, паноа, мапа, питања)
- Помаже групама
- Сумира резултате рада група

Активности ученика:

- Одговарају на питања наставника (на почетку часа, у току групног рада, на крају часа...)
- Међусобно размењују мишљења током групног рада: распоређују изворе и одговарају на питања
- Примењују стечена знања о антисемитизму и Холокаусту на примерима историјских извора
- Дају своје мишљење о историјским изворима и о појавама антисемитизма и Холокауста, које су имали пред собом

Структура часа

1.	Наставник обнавља, кроз питања, стечена знања о антисемитизму и Холокаусту у Европи, од 1933–1945. године и почетку рата у Краљевини Југославији. Издваја тему часа.	7 минута
2.	Подела ученика на 5 група	2 минута
3.	Наставник даје инструкцију за рад и дели материјал	1 минут
4.	Рад у групама ученика	20 минута
5.	Сумирање рада група, наставник фронтално сумира рад група	8 минута
6.	Евалуација часа	7 минута

7 минута

I Уводни део часа: Наставник обнавља, кроз питања, стечена знања о антисемитизму и Холокаусту у Европи, од 1933–1945. године и почетку рата у Краљевини Југославији.

Питања су:

1. Шта је то антисемитизам?

Антисемитизам представља нетрпељивост, мржњу или предрасуде према Јеврејима као религијској групи или нацији.

2. Шта је то Холокауст?

Холокауст је било систематско, бирократско, од државе одобрено прогонство и убиство приближно шест милиона Јевреја од стране нацистичког режима и њихових колаборациониста од 1933–1945. године. Термин „холокауст” потиче од старих Грка и значи „жртва ватре” – односи се на жртве приношене боговима, а у пренесеном значењу подразумева уништење нечега или некога. Јевреји употребљавају за Холокауст израз Шоа. *HaShoah Ve-Hagevurah* (хебрејски) дословно значи Дан сећања на мученике и јунаке Холокауста.

3. На које су све начине Немци спроводили „коначно решење” јеврејског питања?

Антирасни закони, спаљивање синагога, затварање у гетое и логоре, нехумани услови живота, понижавање, ношење жуте траке, масовно убијање, отпуштање са посла, забрана школовања...

4. Када је Југославија ушла у рат против Тројног пакта?

6. април 1941. године.

5. На које делове се распала Краљевина Југославија у априлу 1941. године?

Показати на карти у М. Благојевић, Историјском атласу на страници 99.

На примеру историјских извора везаних за Србију, у време Другог светског рата, обновићемо своја знања о антисемитизму и Холокаусту и научићемо да препознајемо те страшне појаве у људској историји.

2 минута

II Подела ученика на 5 група (од 3–5 чланова, Прилог 6), тако што ће се налазити по повезаности појмова:

1. **Логори ван Југославије:** Аушвиц, Матхаузен, Треблинка, Дахау, Мајданек
2. **Логори на територији Југославије:** Јасеновац, Стара Градишка, Сајмиште, Јадовно, Бањица
3. **Идеологије:** фашизам, антисемитизам, тоталитаризам, нацизам, расизам
4. **Личности:** Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, Хајнрих Химлер, Јозеф Гебелс, Јозеф Менгеле
5. **Појмови:** Холокауст, гето, логор, избеглице, Међународни дан сећања на жртве Холокауста – 27. јануар

На клупе где ће се распоредити ученици, ставити цедуљице са називима група, да би могли да нађу своје место.

III Подела материјала за сваку групу и питања на која треба да одговоре, давање инструкције. (Прилог 1 – Уводни део; Прилог 2 – изабрани историјски извори и карте; Прилог 3 – шема за попуњавање; Прилог 4 – питања за групе). Наставник фронтално даје инструкцију, а за сваку групу је припремио и папирић са написаном инструкцијом.

1 минут

Инструкција: Пре него што почнете да радите прочитајте **уводни текст**, који ће вам помоћи да схватите изворе, који су пред вама и да одговорите на постављена питања. Пред вама се налази **10 различитих историјских извора** насталих на територији Србије у Другом светском рату и 4 историјске карте.

- а) **Прво** ћете прочитати дате изворе и **поређати хронолошки** на ленту времена на пануу.
- б) Потом ћете за сваки наведени извор, у табелу, уписати **која људска права су била угрожена Јеврејима у Србији у време Другог светског рата**.
- в) На празном месту, на пануу, ћете **одговорити на постављена питања**, која ће добити свака група. Имате за рад **20 минута**.
- г) Сваки члан групе може бити питан.

IV Рад у групама

V Сумирање рада група, наставник фронтално сумира рад група.

20 минута

Ученици излажу одговоре по групама, свака група одговара на два питања, а остале прате и допуњују њихове одговоре. Наставник сумира одговоре на табли, хамеру или графофолији. (Прилог 4.)

8 минута

Прво се сумира хронолошки редослед докумената, потом врста права која је угрожена према датим извором и одговори на питања.

VI Завршни део часа (евалуација): Наставник пита одељење:

Који вам је од изложених докумената био најупечатљивији?

3 минута

Инструкција: Свако од вас нека приђе табли и поред бројева на табли који представљају редослед историјских извора које су добили, ставите неки свој амблем, знак, поред историјског извора који је на вас оставио највећи утисак.

Потом ће наставник фронтално разговарати са ученицима о њиховом избору. На крају ће фокусирати пажњу на карту колико је било Јевреја у Европи пре Другог светског рата, а колико на крају Другог светског рата са освртом на податке у Србији.

ПРИЛОГ 1

Уводни текст, који ће ученици прочитати пре него што почну да читају изворе, и који ће бити дат свакој групи:

На територији Србије (у њеним данашњим границама), живело је до 30.000 Јевреја, односно око 40% укупне популације Јевреја у Краљевини Југославији (Поповић Небојша, *Јевреји у Србији 1918–1941*, Београд, 1997, 195, 196). Потпуна грађанска равноправност Јевреја је остварена одлукама Берлинског конгреса, али ће у пракси бити уведена 1888. године. И поред стварања нове државе 1918. године грађанска равноправност јеврејске заједнице није нарушавана до октобра 1940. године. Тада је влада донела уредбу о мерама у којима је ограничено право Јеврејима да продају предмете људске исхране, као и да се број јеврејских студената и ученика мора свести на постотак јеврејског становништва у укупном становништву.

Општи оквир у коме се одигравала драма Јевреја у Србији, била је сложена слика окупационе поделе Југославије и Србије. Основу за поделу југословенских и српских територија чине Хитлерове смернице од 27. марта 1941. године. Словенија је потпуно подељена; 10. априла 1941. настала је Независна држава Хрватска (обухватала Хрватску, Босну и Херцеговину и Срем), а Србија је сведена на границе пре 1912. године и стављена је под директну немачку војну окупациону управу. Остатке државе су преузели Италијани, Албанци, Бугари и Мађари (Погледај карту окупационе поделе Југославије 1941. године, Милош Благојевић, *Историјски атлас*, 99 страница). Домаћа „Влада народног спаса” генерала Милана Недића, се налазила под потпуном контролом немачких окупационих власти.

(Милан Ристовић, *Пројоњени и њихови саучесници: солидарности и помоћ Јеврејима у Србији 1941–1944*, у *Зборник радова Израелско-српска научна размена у проучавању Холокауста*, Београд, 2008, 169, 170).

Историјски извори

1. 16. априла 1941. заповедник Оперативне групе полиције безбедности и Службе безбедности издао је у Београду наређење о обавезном пријављивању Јевреја Градској полицији за заштиту 19. априла. Оглушење о ову команду је за собом повлачило смртну казну.

(Милан Ристовић, *Пројоњени и њихови саучесници: солидарности и помоћ Јеврејима у Србији 1941–1944*, у *Зборник радова Израелско-српска научна размена у проучавању Холокауста*, Београд, 2008, 169)

2. Почетком маја 1941. године, немачки војни заповедник за Србију је издао наређење о блокади и одузимању свих јеврејских улога и других вредности депонованих у банкама, а крајем истог месеца је „Наредбом бр. 7” одредио обавезну пријаву јеврејске имовине и одузимање њихових радњи на територији Србије, Баната и Санџака...

(Милан Ристовић, *Пројоњени и њихови саучесници: солидарности и помоћ Јеврејима у Србији 1941–1944*, у *Зборник радова Израелско-српска научна размена у проучавању Холокауста*, Београд, 2008, 174)

ПРИЛОГ 2

3. У Србији је од 30. маја 1941. године, била на снази најстрожа забрана помагања и скривања Јевреја. Немачки војни заповедник за Србију прописао је смртну казну за сва лица која примају на преноћиште, скривају или примају на чување њихове ствари или их стичу заменом или куповином.

(Милан Ристовић, *Пројоњени и њихови саучесници: солидарности и помоћ Јеврејима у Србији 1941–1944*, у *Зборник радова Израелско-српска научна размена у ироучавању Холокауста*, Београд, 2008, 178)

4. 31. маја 1941. године немачке војне власти су забраниле Јеврејима рад у свим јавним службама и занимањима, приступ у јавне локале, коришћење средстава јавног саобраћаја, а одузета им је готово сва имовина и уведена принудна радна обавеза за све мушкарце од 14 до 60 и жене од 14 до 40 година старости.

(Милан Ристовић, *Пројоњени и њихови саучесници: солидарности и помоћ Јеврејима у Србији 1941–1944*, у *Зборник радова Израелско-српска научна размена у ироучавању Холокауста*, Београд, 2008, 175)

5. 10. јула 1941. године формиран је концентрациони логор Бањица, кроз који је прошао или је убијен велики број Јевреја.

(*Жидови на иллу Југославије*, Загреб, 1988, 209)

6. 22. јула 1941. године немачки војни заповедник за Србију је донео наредбу о одузимању непокретне имовине од Јевреја.

(*Жидови на иллу Југославије*, Загреб, 1988, 209)

7. Од 9–13 октобра 1941. године због погибије 21 немачког војника у борби са партизанима, стрељано је 449 београдских и 400 Јевреја из логора у Шапцу.

(*Жидови на иллу Југославије*, Загреб, 1988, 209)

8. Од августа до новембра 1941. године немачке окупационе власти су сакупљале и затварале одрасле мушкарце у импровизованом логору у „Топовским шупама”, где су прво доведени Јевреји из Баната. У јесен 1941. у великим егзекуцијама цивила у Србији, по неким проценама стрељано је око 5.000 Јевреја старијих од 14 година...

(Милан Кољанин, *Немачки логор на Београдском Сајмишћу 1941–1944*, Београд, 1992, 39)

9. У новоосновани Јуденлагер Semlin (Сајмиште) су у првој половини децембра затварани пре свега јеврејске жене и деца. Од марта до почетка маја 1942. године сви су убијени у специјалном, у ту сврху послатом камиону–гасној комори.

(Милан Ристовић, *Пројоњени и њихови саучесници: солидарности и помоћ Јеврејима у Србији 1941–1944*, у *Зборник радова Израелско-српска научна размена у ироучавању Холокауста*, Београд, 2008, 176)

Одговори на питања за групе

1. У Прилогу 1. су историјски извори поређани хронолошки.

2.

Хронолошки поређани историјски извори о Холокаусту у Србији у време Другог светског рата	Угрожена права
1.	Нису једнаки пред законом
2.	Право на приватну својину
3.	Право на живот
4.	Право на слободу кретања, рада, приватност, приватну својину
5.	Право на живот
6.	Право на приватну својину
7.	Право на живот
8.	Право на живот (мушкарцима)
9.	Право на живот (женама и деци)
10.	Право на живот

ПРИЛОГ 5

3. Доносе законе против Јевреја, којима укидају многа права;

Упућују их на присилни рад;

Забрањено им је појављивање на јавним местима;

Губе посао;

Одвођени су у логоре;

У логорима су убијани мушкарци, жене, деца, само зато што су Јевреји

Пљачкање и уништавање имовине...

4. Сајмиште, Бањица, Шабац, Топовске шупе

5. Од 12.000 Јевреја у Србији (окупациона зона) страдало је 11.000 Јевреја.

У последњем 10-ом историјском извору.

Појмови за поделу на групе

1. **Логори ван Југославије:** Аушвиц, Матхаузен, Треблинка, Дахау, Мајданек

2. **Логори на територији Југославије:** Јасеновац, Стара Градишка, Сајмиште, Јадовно, Бањица

3. **Идеологије:** фашизам, антисемитизам, тоталитаризам, нацизам, расизам

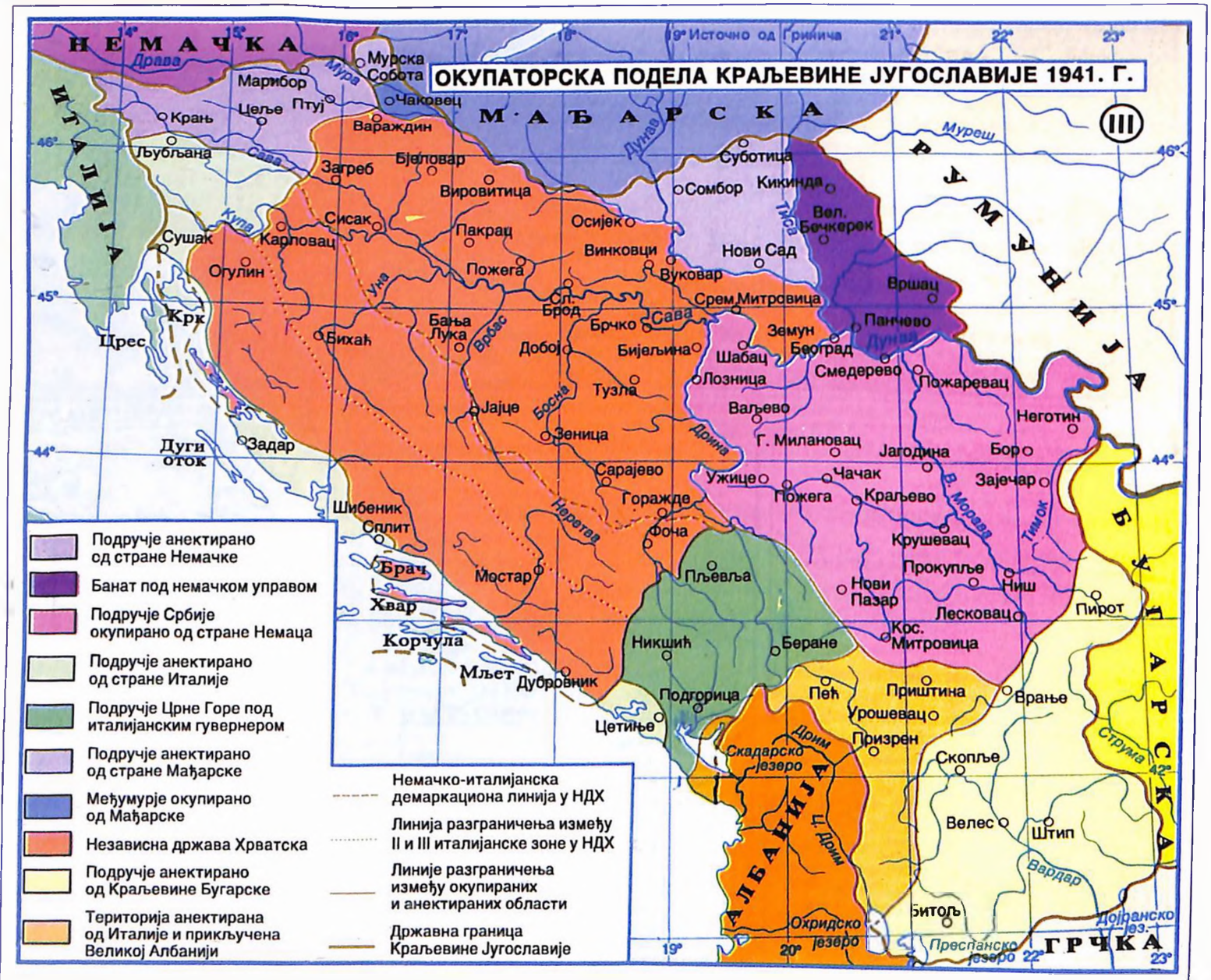
ПРИЛОГ 6

4. Личности: Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, Хајнрих Химлер, Јозеф Гебелс, Јозеф Менгеле

5. Појмови: Холокауст, гето, логор, избеглице, Међународни дан сећања на жртве Холокауста – 27. јануар

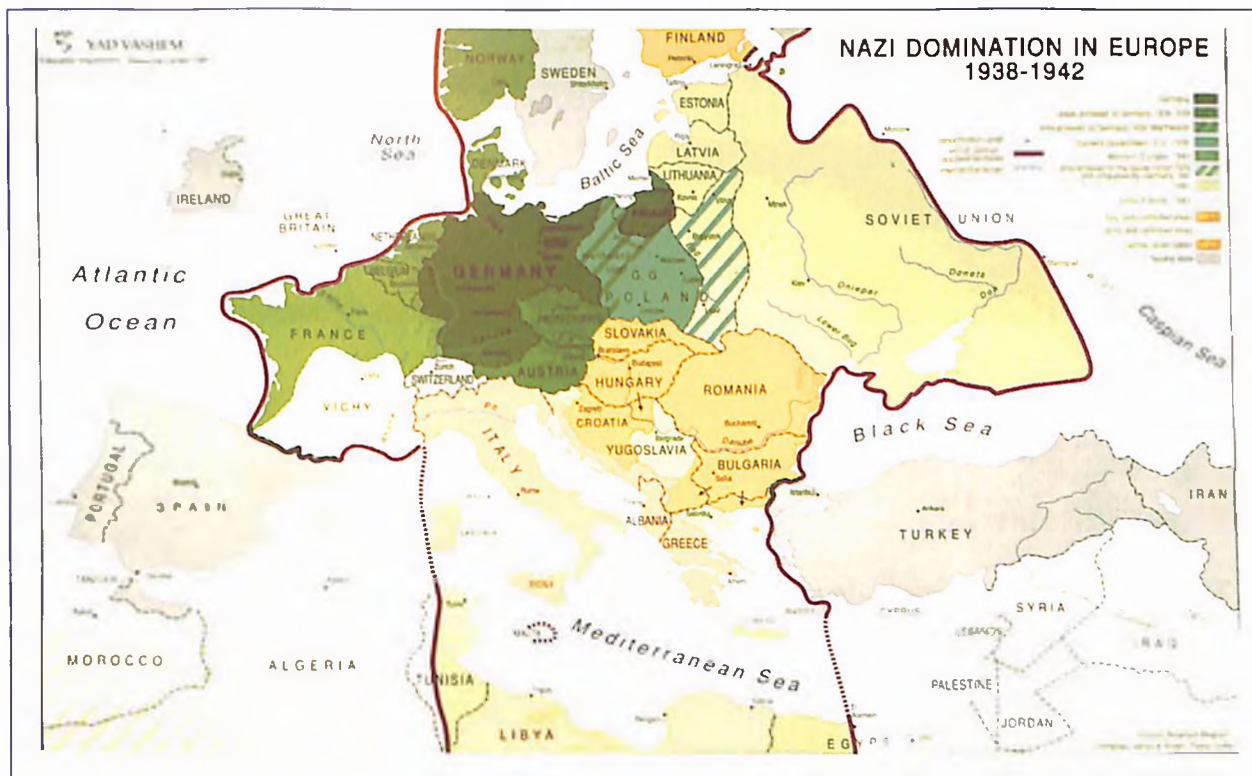
ПРИЛОГ 7

Карте

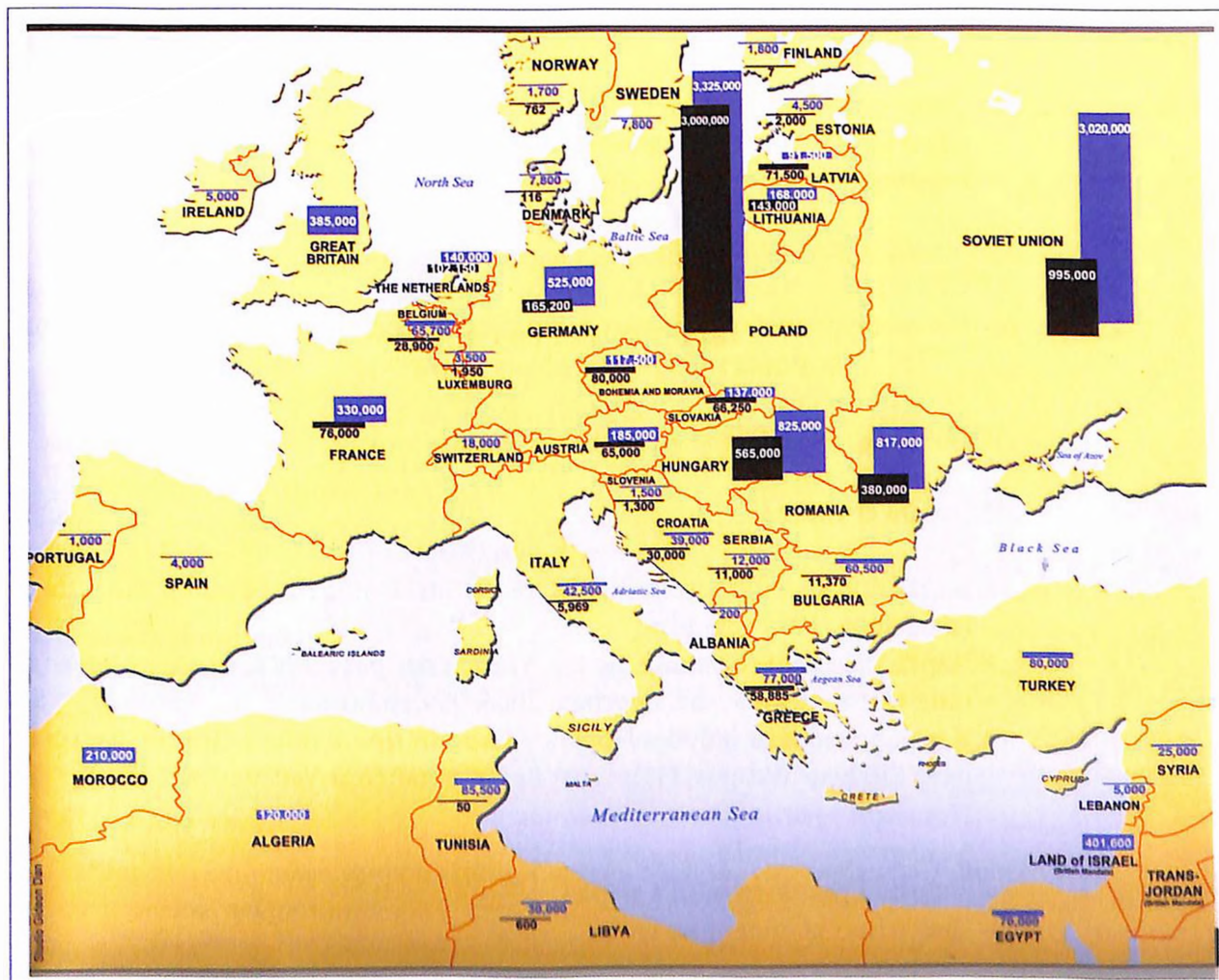

Окупаторска подела Краљевине Југославије 1941. године

Карта окупационе поделе Европе

Карта броја Јевреја у Европи пред Други светски рат и страдалих (убијених)